

<https://doi.org/10.70728/c.series.v08.i04.211>

“ZAMONAVIY MAKTABGACHA TA'LIMDA RIVOJLANISH MARKAZLAR INTEGRATSIYASINI TA'MINLASH ORQALI O'QUV TOPSHIRIQLARI ASOSIDA BOLA SHAXSINI RIVOJLANTIRISHNING INNOVATSION YONDASHUVI SIFATIDA”

Raxmatova Maftuna Uktamjan qizi

Qarshi davlat universiteti 13.00.08

*Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi
va metodikasi ixtisosligi tayanch doktoranti*

E-mail: maftunaraxmatova@gmail.uz

tel: 90- 894-21-21

Annotatsiya. Maqolada maktabgacha ta'lim tashkilotlarida rivojlanish markazlar integratsiyalash orqali o'quv topshiriqlarini bola shaxsini har tomonlama rivojlantirish masalalari yoritilgan. Rivojlanish markazlari o'rtasidagi o'zaro aloqadorlikni ta'minlovchi innovatsion topshiriqlar tizimi va ularning tayanch kompetensiyalarni shakllantirishdagi samaradorligi tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: integratsiyalashgan ta'lim, o'quv topshiriqlari, rivojlanish markazlari, tayanch kompetensiyalar, innovatsion yondashuv, maktabgacha yoshdagi bola, bolaga yo'naltirilgan ta'lim, ta'lim - tarbiya.

Аннотация: В статье рассматриваются вопросы всестороннего развития личности ребенка посредством интеграции воспитательных задач в дошкольных образовательных организациях. Анализируется система инновационных задач, обеспечивающих взаимодействие центров развития и их эффективность в формировании базовых компетенций.

Ключевые слова: интегрированное образование, учебные задания, центры развития, основные компетенции, инновационный подход, ребенок дошкольного возраста, образование, ориентированное на ребенка, воспитание.

Abstract: The article discusses the issues of comprehensive development of the child's personality through the integration of educational tasks in preschool educational organizations. The system of innovative tasks that ensure the interaction between development centers and their effectiveness in the formation of basic competencies is analyzed.

Keywords: integrated education, learning tasks, development centers, core competencies, innovative approach, preschool child, child-centered education, education - upbringing.

1. Kirish - Bugungi kunda mamlakatimizda ta'lim tizimining barcha bo'g'inlarida ulkan islohotlar olib borilmoqda. Ayniqsa, mamlakatimiz kelajagi va ravnaqida muhim o'rin tutadigan maktabgacha ta'lim sohasiga alohida e'tibor qaratilmoqda. Zero, bu tizim jamiyatning birlamchi va eng muhim bo'g'inidir. Bolalarda maktabgacha bo'lgan yoshda aqliy faollik oshadi, axloqiy va jismoniy xislatlar shakllanadi. Shu bois maktabgacha ta'lim sohasini rivojlantirish bo'yicha ham tashkiliy, ham mazmun jihatidan ko'p ishlar qilinmoqda. Zamonaviy pedagogikada ta'lim mazmunini integratsiyalash — bolaning dunyoni parchalangan holda emas, balki yaxlit tasavvur etishiga yordam beruvchi asosiy omildir. O'zbekiston Respublikasining "Ilk qadam" davlat o'quv dasturi asosida, ta'lim jarayoni o'yin va markazlardagi faoliyat orqali amalga oshiriladi. Biroq, amaliyotda markazlararo uzviylikning yetishmasligi bolaning bilimlarini tizimlashtirishga xalaqit bermoqda. Ushbu maqolaning dolzarbligi — rivojlanish markazlardagi faoliyatni yagona maqsadli o'quv topshiriqlari orqali birlashtirish va shu orqali bola shaxsini rivojlantirishning samarali modelini yaratishdan iborat. Bugungi kunda maktabgacha ta'lim tizimida bolalarni shunchaki bilim bilan qurollantirish emas, balki ularida hayotiy ko'nikmalarni — tayanch kompetensiyalarni (kommunikativ, Shaxsiy (men), ijtimoiy, bilish) shakllantirish asosiy maqsad etib belgilangan. "Ilk qadam" davlat o'quv dasturi talablariga ko'ra, bolaning rivojlanishi markazlashgan muhitda kechadi. Biroq, ko'pincha markazlar (Til va nutq, San'at, Qurish-yasash, konstruksiyalash va matematika, Syujetli-rolli o'yinlar, Ilm fan va tabiat) bir-biridan mustaqil faoliyat ko'rsatadi. Ushbu maqolaning maqsadi — o'quv topshiriqlari orqali ushbu markazlar o'rtasida pedagogik integratsiyani ta'minlash va bu jarayonning bolalar rivojlanishiga ta'sirini ilmiy asoslashdan iborat. Maktabgacha yoshdagi bolalarni rivojlanish markazlar integratsiyasini ta'minlash orqali tarbiyalanuvchilarning tayanch kompetensiyalarini shakllantirishda quyidagi ta'lim shakllaridan foydalanish maqsadga muvofiq.

Mavzulararo integratsiya mohiyatan bir-biriga yaqin bo'lgan o'quv materiallarini o'zaro uyg'unlashtirib, ko'zlangan yagona maqsadga erishish, yani maktabgacha ta'lim tashkiloti davlat o'quv dasturidagi oylik va haftalik mavzular integratsiyasi asosida bolalarda tayanch kompetensiyalarini shakllantirish, hafta mavzusini faoliyatning turli ko'rinishlarida, shakllarida, ta'lim jarayonining barcha ishtirokchilari bilan birgalikda olib boriladi.

Mashg'ulotlararo integratsiya - maktabgacha ta'limning namunaviy o'quv rejasiga muvofiq maktabgacha ta'lim tashkilotlarida o'tkaziladigan mashg'ulotlararo integratsiya, yani mashg'ulotlar jarayonida tayanch kompetensiyalarini shakllantirish.

Faoliyatlararo integratsiya - maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalarning o'yin, o'quv va mehnat faoliyatini gorizont al integratsiyalash tamoyili asosida tashkil etish

natijasida bolalar rivojlanish sohalari kompetensiyalarini shakllantirishga erishishni ifodalaydi, bunda mashg‘ulotlarda o‘zlashtirilgan bilim, ko‘nikma va malakalar kun tartibida rejalashtirilgan sayrlar, o‘yinlar va rivojlanish markazlaridagi bolalarning mustaqil faoliyatlari jarayonida mustahkamlanadi.

Rivojlanish markazlari integratsiyasi orqali tayanch kompetensiyalarini kompleks-mavzuli rejalashtirish (barcha beshta ta’lim sohasini amalga oshirishni hisobga olgan holda), rivojlanish markazlaridagi bolalarning mustaqil faoliyatini integratsiyalash orqali bolalarning tayanch kompetensiyalarini shakllantirishni amalga oshirish mumkin. Rivojlanish markazlar integratsiyasini ta’minlash orqali tarbiyalanuvchilarning tayanch kompetensiyalarini shakllantirish asosida maktabgacha yoshdagi bolalarni tarbiyalashning pedagogik imkoniyatlarini rivojlantirish orqali maktabgacha yoshdagi bolalarda tayanch kompetensiyalari, kommunikativ kompetensiya, shaxsiy kompetensiyasi, ijtimoiy kompetensiya, bilish kompetensiyasini rivojlanishi bolalarni har har tomonlama rivojlanishiga asos bo‘ladi.

2. Metodlar - Pedagogik loyihalash: Markazlararo integratsiyani ta’minlovchi “Zanjirsimon topshiriqlar” majmuasini ishlab chiqish. Kompetensiyaviy yondashuv: Har bir topshiriqning bola rivojlanishidagi 5 ta soha (jismoniy rivojlanish va sog‘lom turmush tarzini shakllanishi, ijtimoiy-hissiy rivojlanish, nutq jarayonini rivojlanishi, bilish jarayonini rivojlanishi, ijodiy rivojlanish) bo‘yicha ta’sirini baholash.

3. Natijalar - Integratsiyalashgan o‘quv topshiriqlari an’anaviy topshiriqlardan o‘zining ko‘p funksionaliligi bilan ajralib turadi. Tadqiqot natijasida quyidagi bog‘liqlik zanjiri ishlab chiqildi. Integratsiyalashgan topshiriq namunasi (Mavzu: “Bahor va tabiat”). Til va nutq markazida: Bahor haqida ertak tinglash va so‘zlab berish (Kommunikativ kompetensiya). Ilm fan va tabiat markazida: Urug‘ ekish va o‘simlik o‘sishi uchun zarur omillarni tajribada ko‘rish (Bilish kompetensiyasi). San’at markazida: O‘simlikning o‘sish bosqichlarini chizish (Ijodiy kompetensiya). Qurish konstruksiyalash va matematika markazida: Barglar sonini sanash va o‘lchash (Men va bilish kompetensiya).

4. Muhokama - O‘quv topshiriqlari — bu ta’lim jarayonida pedagog yoki tarbiyalanuvchi tomonidan ma’lum bir bilimni o‘zlashtirish, ko‘nikma hosil qilish yoki qobiliyatlarni rivojlantirish maqsadida bajariladigan maxsus shakllantirilgan harakatlar majmuidir. Integratsiyalashgan o‘quv topshiriqlari shunchaki bir nechta ta’limiy faoliyatni qo‘shish emas, balki bolaning hayotiy ko‘nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan innovatsion vositadir. Integratsiya boladagi charchoqni kamaytiradi, chunki faoliyat turlari muntazam almashib turadi. O‘quv topshiriqlari mantiqiy bog‘langan bo‘lsa, bola o‘zlashtirgan bilimni real hayotda qo‘llashni o‘rganadi (masalan, matematikani tabiat bilan bog‘lash orqali). Tarbiyachi uchun ushbu yondashuv ta’lim samaradorligini o‘lchashda universal mezon bo‘lib xizmat qiladi. Tarbiyachining innovatsion faoliyati - integratsiyalashgan ta’limda tarbiyachi “o‘rgatuvchi” emas, balki “fasilitator” (yo‘naltiruvchi) vazifasini bajaradi:

- Markazlarni haftalik mavzu asosida boyitadi;
- Bolalarning qiziqishiga qarab topshiriqlarni individuallashtiradi;

- Har bir bolaning kompetensiya darajasini rivojlanish xaritasi orqali belgilab boradi. Integratsiyalashgan yondashuvning konseptual asoslari - an'anaviy ta'limda ta'limiy faoliyatlar bir-biridan ajratilgan holda o'tiladi (masalan, faqat rasm chizish yoki faqat hisoblash). Integratsiyalashgan yondashuvda esa barcha rivojlanish markazlari bitta "Mavzuviy o'zak" atrofida birlashadi. Rivojlanish markazlari o'rtasidagi funksional zanjir - O'quv topshiriqlari shunday tuzilishi kerakki, bola bir markazda boshlagan faoliyatini ikkinchisida mantiqan davom ettirishi lozim. Rivojlanish markazlarining integratsiyasi shunchaki bolalarni guruh bo'ylab ko'chirish emas, balki yagona didaktik maqsad atrofida birlashishdir. O'quv topshiriqlari bu jarayonda asosiy vosita bo'lib xizmat qiladi.

Rivojlanish markazlari integratsiyasining innovatsion jihatlar:

- **Integratsiyalashgan ta'lim muhiti:** Bolalar bir vaqtning o'zida turli markazlarda faoliyat olib borish orqali bilimlarni amaliyotda qo'llashni o'rganadilar (masalan, "Qurish konstruksiyalash va matematika markazida" markazida qurilgan ko'prikn "San'at" markazida bezatish).

- **O'quv topshiriqlari orqali rivojlanish:** Topshiriqlar bolaning yoshi va qiziqishiga moslab, ijodiy fikrlash, muammoni hal qilish va hamkorlikda ishlash ko'nikmalarini shakllantirishga qaratiladi.

- **Bola shaxsiga yo'naltirilganlik:** Markazlar bola erkinligini ta'minlaydi, bunda tarbiyachi kuzatuvchi va yo'naltiruvchi sifatida ishtirok etadi.

- **O'yin texnologiyalaridan foydalanish:** Innovatsion yondashuv o'yinlar orqali bolaning rivojlanish sohalarini (jismoniy, nutqiy, ijtimoiy-hissiy) o'zaro bog'laydi.

Ushbu tizim maktabgacha yoshdagi bolalarni mustaqil hayotga tayyorlash, ularning qobiliyatlarini erta aniqlash va rivojlantirishda samarali vosita bo'lib xizmat qiladi.

5. Xulosa - Rivojlanish markazlari integratsiyasi — bu maktabgacha ta'lim sifatini oshirishning eng qisqa yo'lidir. O'quv topshiriqlari tizimli ravishda "zanjir" usulida bog'lansa, bola shaxsi yaxlit holda shakllanadi va u maktab ta'limiga psixologik hamda intellektual jihatdan to'liq tayyor bo'ladi. Markazlar integratsiyasi bolaning bilimlarini yaxlit tizimga keltiradi. Tayanch kompetensiyalarni rivojlantirishda interfaol topshiriqlar bolaning mustaqil qaror qabul qilishiga turtki beradi. Tarbiyachidan yuqori darajadagi kreativlik va markazlar jihozlaridan samarali foydalanish talab etiladi. Xulosa qilib aytganda, o'quv topshirig'i — bu tarbiyachi va bola o'rtasidagi ko'prikdir. Agar topshiriq to'g'ri tuzilgan bo'lsa, bola "o'qiyotganini" sezmaydi, u shunchaki o'ynaydi va o'yin jarayonida rivojlanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. "Bolangiz maktabga tayyormi?" metodik qo'llanma. T., 2001.
2. F.Qodirova, Sh.Toshpo'latova, M.A'zamova. "Maktabgacha pedagogika".-T., "Ma'naviyat". 2013
3. Sh.Shodmonova. Maktabgachata'limpedagogikasi. Fan va texnologiya. 2008.
4. Ilm yo'li" variativ dasturi. Toshkent "Sano-standart" 2020 yil.
5. Takomillashtirilgan "Ilk qadam" Davlat o'quv dasturi 2022-yil .

6. “Maktabgacha ta’lim va tarbiyaning davlat standarti”ni tasdiqlash to’g’risidagi 802-sonli qaror. 22.12.2020yil.